

La tramuntanada tomba el radar aeri militar del Pení de Roses, herència de la Guerra Freda

Les ratxes de vent han superat de llarg els cent quilòmetres per hora sobre el cap de Creus

L'EVA 4 una peça clau del sistema de defensa aèria de l'Estat espanyol

Des de molts miradors de Roses i Cadaqués, la silueta del Pení és inconfusible. A dalt de la carena, al costat de camins i paisatges que semblen fets per a l'excursionisme i el vent, s'hi aixeca una instal·lació militar tan visible com desconeguda: l'Estació de Vigilància Aèria número 4 (EVA 4), el "radar de Roses". És una peça clau del sistema de defensa aèria de l'Estat, amb la missió de mantenir operatius els sistemes de radar i comunicacions i contribuir, de manera permanent, a la vigilància i el control de l'espai aeri. Per entendre per què un radar militar s'instal·la al cim d'una muntanya del Cap de Creus cal tornar als anys cinquanta. L'origen institucional que s'atribueix a l'EVA 4 s'emmarca en els acords hispano-nord-americans de 1953, en plena Guerra Freda, que van obrir la porta a infraestructura militar, cooperació i modernització de capacitats. Aquell context va impulsar, també, la creació d'una xarxa de detecció i control aeri: punts elevats, escollits per maximitzar l'abast del radar i "veure" més enllà de l'horitzó, connectats entre si per donar una imatge completa del trànsit i possibles amenaces. Segons la síntesi històrica disponible sobre els esquadrans de vigilància, ja el 1954 es van començar a seleccionar emplaçaments i a construir instal·lacions, mentre el personal rebia formació per operar els equips. El precedent directe dels actuals EVAs van ser els Escuadrons d'Alerta i Control (EAC), creats el 1958 en una reestructuració de la defensa aèria. A Roses, l'estació quedaria associada a aquest desplegament: l'EVA 4 (abans EAC 4) apareix datada amb entrada en servei (IOC) l'any 1960, amb base a Roses (Girona) i l'indicatiu "Samba" en els llistats divulgatius. La ubicació no és casual. L'emplaçament s'identifica a la muntanya del Pení, a Roses, i dins l'àmbit del parc natural del Cap de Creus. Des d'aquest punt dominant, el radar té una finestra privilegiada sobre el Mediterrani i el corredor aeri del nord-est. Més enllà de les cúpules (radomes) que protegeixen les antenes del vent i la salinitat, l'EVA 4 és una unitat integrada al Sistema de Vigilància i Control Aeri (SVICA). La seva feina essencial és doble: garantir que radar i comunicacions funcionin de manera continuada i aportar dades perquè es pugui vigilar i, si cal, gestionar l'espai aeri "24/7", els 365 dies de l'any. Aquest tipus d'estació no "decideix" en solitari. Alimenta una xarxa de comandament i control que, amb altres sensors i sistemes, permet construir la "foto" aèria en temps real: des de vols comercials fins a trànsit militar, amb capacitat de detectar i seguir objectius i d'activar procediments d'identificació. Com totes les estacions de vigilància aèria, la del Pení ha evolucionat al ritme de la tecnologia. La modernització més significativa en dècades recents, a escala de sistema, és el salt cap a radars tridimensionals de llarg abast i una arquitectura digital de comandament i control. En aquest àmbit, Indra explica que l'Exèrcit de l'Aire va adquirir 10 radars 3D de llarg abast de la família LANZA per al programa SIMCA (Sistema Integrat de Comandament i Control Aeri), amb la primera unitat comissionada l'any 2000. En els llistats divulgatius sobre els EVAs, l'EVA 4 hi consta actualment associada a un "LANZA 3D LRR". Paral·lelament, la documentació oficial deixa rastre de canvis tècnics al mateix emplaçament. Una ordre del BOE de 2015, que redefineix zones de seguretat de la instal·lació a Roses i Cadaqués, esmenta la necessitat de corregir coordenades i "subsanan imprecisions" després de la "reubicació dels equips radioelèctrics" i fa referència explícita a un "Radar de Vigilància Aèria de Llarg Abast". Tot i el seu paper estratègic, l'EVA 4 també és una realitat física i administrativa sobre el mapa. La mateixa ordre del BOE (2015) descriu una zona pròxima de seguretat i estableix una zona de seguretat radioelèctrica amb amplada de 5.000 metres, pensada per protegir el funcionament dels sistemes i evitar interferències. Aquest no és un detall menor en un entorn com el Cap de Creus, on conviuen activitats naturals, turístiques i limitacions d'accés. I no és l'únic antecedent: ja el 1981 el BOE publicava disposicions específiques

sobre la zona de seguretat de l'acuartelament de l'Esquadró de Vigilància Aèria número 4 a Roses. Sis dècades després de la seva entrada en servei, l'EVA 4 continua sent, per definició, una infraestructura silenciosa: treballa perquè no passi res. Però la seva història explica una part del segle XX i XXI a l'Alt Empordà: la Guerra Freda, la modernització tecnològica, l'encaix entre seguretat i territori, i la presència d'un "ull" permanent al cel en un dels paisatges més singulars del país.

Font del document:

<https://www.diaridegirona.cat/alt-emporda/2026/02/14/tramuntanada-tomba-radar-aeri-militar-126838863.html>